

R A D O V I

KNJIGA LXXX

ODJELJENJE MEDICINSKIH NAUKA

Knjiga 22

Urednik
GRUJICA ŽARKOVIĆ,
redovni član Akademije nauka i umjetnosti
Bosne i Hercegovine

Tehnički urednik
ENES EKIĆ

SARAJEVO
1984

LADISLAV OŽEGOVIĆ

ZNANSTVENI KADROVI U MEDICINI

Prema podacima SIZ-a nauke BiH, koji su obrađeni u referalnom centru na Sarajevskom univerzitetu u toku 20 godina registrovano je 977 doktora nauka. Od toga broja doktoriralo je

- na Medicinskom fakultetu 226 (20,67%)
- na Veterinarskom fakultetu 97 (9,92%)
- na Stomatološkom fakultetu 21 (2,14%)
- na Farmaceutskom fakultetu 5 (0,51%).

Ukupno je, dakle, na fakultetima medicinskih nauka u periodu 1950—1981. doktoriralo 330 kandidata, odnosno 33,77 posto svih doktoranada Univerziteta u Sarajevu u navedenom periodu.

Dinamika doktoriranja na Medicinskom fakultetu pokazuje period stagnacije do 1963. godine, kad su u doktore nauka bili promovirani samo pojedinačni kandidati, 1964. i 1965. godine je bilo više kandidata (11 i 16), ali od 1970. počinje stalan rast doktoranada (između 7 u 1971. i 21 u 1973), tako da je u posljednjih 12 godina na Medicinskom fakultetu presječno doktoriralo više od 13 kandidata godišnje.

Teško je pratiti dinamiku doktoranada na Stomatološkom i Farmaceutskom fakultetu, zbog sveukupno malog broja, dok je na Veterinarskom fakultetu od 1954. stalno nizak broj doktoranada, osim u 1965. godini, kad je umjesto redovitih 3 do 5 doktoranada zabilježeno čak 32 doktoranda, da bi kasnije broj pao. Kad se ova dinamika pogleda prema periodima, tada se dobije sljedeća slika:

Fakultet	period 1952—1962.	1963—1972.	1973—1981.
Medicinski	3	67	136
Veterinarski	28	52	15

Dobiva se utisak da su ritam i dinamika doktoriranja bili u funkciji uslova postavljenih od strane Zakona o visokom školstvu, ali se taj utisak gubi kad se pogleda trend po pojedinim godinama. Istina, mora se uočiti očiti porast doktora nauka na Medicinskom fakultetu, posebno u posljednjem periodu 1973—1981. godine, kad je od ukupno 206 kandidata doktoriralo čak 66 posto! U isto vrijeme na Veterinarskom fakultetu broj doktoranada iznosi samo 18,75 posto, što bi, svakako, moralo nešto da znači.

Ne posjedujem pouzdane podatke o broju magistara na fakultetima medicinskih nauka. Njihov broj je vjerovatno daleko veći od broja doktora nauka. Međutim, kao i za jedan dio doktora nauka, za magistre, na žalost, također u velikom broju slučajeva vrijedi da im je magistarska radnja jedini naučni rad.

S obzirom na dvojaku funkciju fakulteta, kao i pojedinih instituta unutar fakulteta, nailazi se na različite stupnjeve korištenja radnog i slobodnog vremena za naučnoistraživački rad. Postoji tendencija prenamaglašavanja vremena koje je za takav rad potrebno, kao što postoji i niz poteškoća vezanih uz korištenje i vremena i sredstava namijenjenih za istraživački rad. S jedne strane, to je u UMC-u nerazumijevanje jednog dijela radnika za takav rad, uz korištenje izvora sredstava za drugačiju namjenu, s druge strane, tu su nerazjašnjeni odnosi unutar pojedinih zavoda na institutima među radnicima koji se bave i nastavnim i istraživačkim poslovima. Ovi odnosi negativno utječu na interes za istraživački rad i uza sva nastojanja da se takvo stanje razriješi istraživački rad dovode do nazadovanja. Postoji pokušaj da se ove vrste poslova odvoje i finansijski i organizaciono, kao posebni OOUR-i ili jedinice. U tim slučajevima situacija bi bila jasnija ako se pitanje radnog vremena riješi (da li na osnovu 42 sata sedmično za svaku aktivnost ili različito za svaku aktivnost unutar 42 sata). Očito je da finansijski uslovi znatno destimuliraju aktivnost jednog dijela radnika na istraživačkim zadacima.

Uz broj doktora nauka, koji, kako je spomenuto, iznosi 33,77 posto svih promoviranih doktora nauka Sarajevskog univerziteta i sigurno predstavlja objektivni pokazatelj naučnog potencijala fakulteta medicinskih nauka, drugi pokazatelj naučnoistraživačke aktivnosti je broj istraživačkih projekata koji su obrađeni preko SIZ-a nauke BiH. Na žalost, ne postoje podaci o projektima koji su rađeni preko komisija, međurepubličkih projekata, američkog projekta PL 480 i Svjetske zdravstvene organizacije, a poznato je da je takvih projekata bilo podosta i da su postigli veoma značajne rezultate.

Podijelivši period 1960—1980. godine na dva potperioda, i to 1960—1971. i 1972—1980, dolazi se do sljedećih podataka:

Od ukupno 1.000 istraživačkih projekata SIZ-a nauke BiH, odnosi se na

Korisnik	1960—1971	1972—1980.
Veterinarski fakultet	74	38
Medicinski fakultet	70	142
Stomatološki fakultet	1	7
Farmaceutska industrija	8,5%	4 15,3%
Republički zavod JZ	3	
Ostali zavodi JZ	11	8

Uočljiv je visok porast istraživačkih projekata na Medicinskom fakultetu i u zdravstvenim organizacijama, posebno u drugom periodu, i veliki pad na Veterinarskom fakultetu.

Kako je lakše govoriti o pozitivnim rezultatima na medicinskom fakultetu teško je objasniti ovoliki pad na Veterinarskom fakultetu, iako je tome sigurno doprinijela organizacija samog rada na Fakultetu, odnosno bivšem Naučnoistraživačkom institutu ovog fakulteta. Iako se u oba perioda radilo o istim ili pretežno istim ljudima (jer još nije bilo osipanja kadrova, posebno ne starijih), ovoliki pad istraživačkog rada, osim u nedostacima organizacione prihode trebalo bi potražiti i u stimulativnim mjerama za takav rad.

Među institutima koji su se posebno istakli u periodu 1960—1971. godine stoje Institut za higijenu i socijalnu medicinu (22 projekta), Institut za patologiju (10), Fiziološki institut (9), Farmakološki i Institut za patofiziologiju (po 7), a ostali zavodi i klinike pojedinačno (od 1 do 4 projekta). U periodu 1971—1980 godine najviše projekata je imao Institut za fiziologiju i biohemiju (15), zatim Institut za higijenu, socijalnu medicinu i medicinu rada (12), Institut za patološku fiziologiju (11), Institut Medicinskog fakulteta (10), te je očit porast na klinikama (Klinika za unutrašnje bolesti „Dr B. Zimonjić” (9)), dok su Institut za anatomiju (6), Fiziološki institut (6), Institut za mikrobiologiju (6), Institut za patologiju (5), Zavod za kožne i venerične bolesti „Dr S. Milošević” (7) ostali na istom ili približno istom broju projekata, uz pojedinačne projekte na ostalim institutima.

Ovaj izrazito pozitivni trend porasta istraživačkih projekata na Medicinskom fakultetu u posljednjem periodu (1972—1980), kao i porast doktora nauka na fakultetima medicinskih nauka, očito stoji u suprotnosti sa finansijskim sredstvima.

Kako je poznato, od ukupno uplaćenih sredstava po stopi od 0,14 posto od dohotka radnih organizacija, SIZ nauke BiH dijeli sredstva po dogovorenom ključu. Tako je za grupaciju 7, u kojoj je medicina, dodijeljeno 35 posto raspoloživih sredstava, koja su 1981. iznosila 8,4 milijarde. Medicina je od tih sredstava dobila 27,8 posto ili konkretno 871,713.200 starih dinara, odnosno 9,63 posto. Nesumnjivo da ovakav materijalni odnos, kad se uporedi sa brojem i postotkom doktora nauka i brojem i postotkom projekata u oba perioda, stoji u očitoj neskladu. Slično je i sa grupacijom prehrambene industrije i poljoprivrede, na koju otpada 12,5 posto, da bi se prema ključu za ratarstvo i veterinu dijelilo 6:4, iako i ovdje nisu usklađeni prethodni kriteriji.

Međutim, i pri ovakvim principima raspodjele činjenice ukazuju da u regionalnim zajednicama nema ili jedinstvenog kriterija ili dovoljan broj zahtjeva za istraživanja iz medicinskih nauka. Tako u regionalnim zajednicama nauke Bihać, Doboj i Mostar u 1981. godini nije odobren ni jedan dinar za istraživanja iz medicinskih nauka, dok su u ostalim regionalnim zajednicama raspoloživa sredstva za medicinske nauke odobravana kako slijedi: Sarajevo 27 posto, Banja Luka 22 posto, Tuzla 8,3 posto, Zenica 25,3 posto.

U isto vrijeme sam se osobno uvjerio da postoje znatna sredstva za istraživački rad u istraživačkim centrima i institutima organizacija, u kojima radnici odvajaju 2 posto i više u posebni naučnoistraživački fond za koji konkuriraju istraživački instituti tih organizacija. Njihova sredstva se mogu lako uporediti (u pojedinačnim institutima) sa ukupno raspoloživim sredstvima SIZ-a nauke BiH, iako se broj kadrova, oprema i sveukupni potencijal ne mogu uporediti sa onim iz univerzitetski jakih centara, ili UMC ili VUC.

Sljedeće pitanje o kojem treba progovoriti jesu biblioteke i časopisi. Da ne ponavljamo o značenju i vrijednosti stranih časopisa, treba kazati da je Medicinski fakultet u 1982. godini primao 390 stranih i 196 domaćih časopisa. Veterinarski fakultet je primao 225 stranih i 50 domaćih časopisa. Za te časopise Medicinski fakultet je u 1982. godini na ime pretplate odvojio 5, a Veterinarski fakultet 3 hiljade dolara. Međutim, nije rijetka činjenica da na istom fakultetu postoje i dva strana skupa časopisa, pa i treći na drugom fakultetu. I dok na Veterinarskom fakultetu u zamjenu za Veterinariju i u 1983. godini još uvijek dopijeva 110 stranih časopisa, na Medicinskom fakultetu je nastupila potpuna oseka. Mislim da je suvišan bilo kakav komentar o tome što će nastupiti gubitkom kontinuiranog praćenja literature.

Međutim, i kad se ostavi po strani broj i način korištenja stranih časopisa na pojedinim fakultetima i njihovim organizacionim jedinicama, sama organizacija korištenja tog fonda i, posebno, ostalih podataka vezanih za naučnoistraživački rad ostala je u okvirima veoma primitivne tehnike samostalnog traženja u referalnim časopisima, dok u isto vrijeme industrija svojim istraživačima svakih 15 dana stavlja na raspolaganje najnovije podatke iz područja kojim se bave, jer se povezala sa određenim bazama podataka. Zar ne bi i za nas bilo daleko važnije da se umjesto ovolikog broja skupih časopisa dobavi određeni broj podataka vezanih za uže oblasti ili probleme, ili da unutar Jugoslavije osnujemo posebne centre koji će podijeliti posao, jer sigurno postoji dosta velik broj nedovoljno iskorištenih kompjutera, koje treba iskoristiti za određeni pravac organiziranog sakupljanja podataka. Moramo, na žalost, konstatirati da smo uglavnom na univerzitetu još uvijek zatvoreni, a da se industrija sa svojim institutima daleko prije i bolje snašla i povezala sa centrima podataka, od kojih crpe dragocjene podatke brže i tačnije.

*Prof. dr Ladislav Ožegović,
Veterinarski fakultet u Sarajevu — Jugoslavija*

